

foundation of application for vocal development of children of study of art story of educator. The method of work recommended authors is instrumental in vocal development of children of preschool

Key words: study of art story, artistic word, fine art, facilities of vocal expressiveness, vocal activity, listening is vocal development.

УДК 37.013-051

Біляковська О.О.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. У сучасних умовах модернізації педагогічної освіти в контексті європейської інтеграції ключове значення має „професійна компетентність учителя”. Професійна компетентність сучасного педагога може розглядатися як своєрідна відповідь на проблемну ситуацію, яка виникла у національній освіті внаслідок протиріччя між необхідністю забезпечити сучасну якість навчання і неможливістю вирішити це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого обсягу інформації, що пропонується учням для засвоєння. Слушним, на нашу думку, є зауваження академіка І. Зязюна про те, що критеріями оцінки професійно-педагогічної діяльності вчителя є показники сформованості відповідної основи діяльності учня, які визначають його здатність до самостійного керування власною діяльністю та самим собою як об’єктом [3, с. 251].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічних публікацій дає можливість констатувати, що різні аспекти формування професійної компетентності вчителя були предметом досліджень Н.Бібік, Л.Вашенко, С.Гончаренка, О.Дубасенюк, І.Зязюна, В.Кременя, О.Савченко, В.Семиченко, О.Пошетун, Н.Ничкало, А.Хуторського, М.Чошанова та інших. Проте, до цих пір не існує загальноприйнятого визначення цього поняття, дослідники здебільшого вивчають лише окремі його сторони.

Формулювання цілей статті. Метою статті є спроба розкрити й обґрунтувати складові професійної компетентності вчителя, визначити умови, що стимулюють професійне зростання педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, С.Гончаренко визначає компетентність як „сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності; вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію” [4, с. 149]. Водночас зазначимо, що професійна компетентність учителя трактується дослідниками як властивість особистості, що виявляється в здатності до педагогічної діяльності; єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності; спроможність результативно діяти, ефективно розв’язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності [5, с. 93-94]. Отже, професійна компетентність – це складне утворення, що містить

комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, що забезпечують варіативність, оптимальність та ефективність навчально-виховного процесу [1, с. 118].

Погоджуємося із І.Зязюном, який зазначає, що зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології. Знання сучасного вчителя мають бути звернені з одного боку, до дисципліни, яку він викладає, з іншого – до учнів, психологію яких мусить добре знати. Готуючись до уроку, вчитель обмірковує його зміст, методику, враховує особливості сприймання учнів певного віку, класу, власні можливості. Важливою особливістю професійних знань є їх комплексність, що потребує від учителя вміння синтезувати матеріал для успішного розв’язання педагогічних задач, аналізу педагогічних ситуацій [3, с. 32]. Набуття вчителем професійної компетентності полягає в тому, що професійне знання має формуватися водночас на всіх рівнях: методологічному, теоретичному, методичному, технологічному. Це потребує розвиненого професійного мислення, здатності добирати, аналізувати і синтезувати здобуті знання в досягненні педагогічної мети, цілісно уявляти технологію їх застосування. У структурованому вигляді професійна компетентність учителя може бути зображена як триступінчата піраміда, фундамент якої складають професійні знання, на їхній основі формуються уміння та навички, а індивідуалізація та інтерпретація їх особистістю стає базисом професійної діяльності [2, с. 26].

Модель професійної компетентності вчителя – це уявний зразок складових компонентів, що формують ідеального професіонала, що уособлює суспільні запити й потреби, відображає вимоги до вчителя сучасної школи. Взаємозв’язок елементів професійної компетентності педагога можна представити у вигляді віртуальної моделі (див. рис. 1).

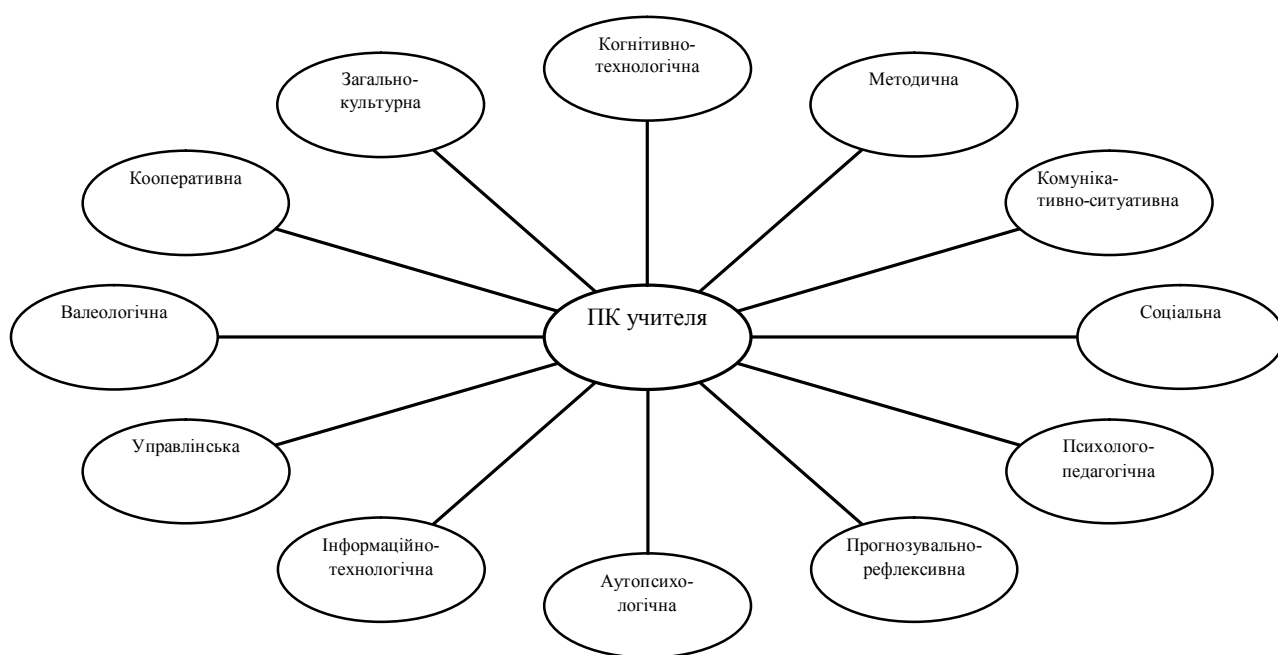

Рис. 1. Модель професійної компетентності учителя

Когнітивно-технологічна (спеціальна компетентність з фахового предмета) охоплює глибокі знання, кваліфікацію і досвід практичної діяльності у галузі предмета; знання способів розв'язання технічних, творчих завдань; гармонізація науково-предметних і світоглядно-методологічних, дидактичних, психологічних знань; оволодіння сучасним інструментарієм вивчення особистості учня; використання прийомів педагогічного менеджменту; вміння організувати суб'єкт-суб'єктний навчальний процес, спрямований на всебічний розвиток особистості школяра.

Методична компетентність включає засвоєння педагогом нових методичних і педагогічних ідей, підходів до навчально-виховного процесу в сучасних особистісно-зорієнтованих, розвивальних, креативних технологіях, володіння різними методами, прийомами і формами організації навчання.

Комунікативно-ситуативна компетентність охоплює знання, вміння, навички та способи здійснення фасилітативної (партнерської) взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу, врахуванням педагогом вікових, психологічних, індивідуальних особливостей учнів; вміння бачити в дитині особистість, поважати її думку; поєднувати вимогливість із повагою до кожного учня, тактовність і толерантність у стосунках; здатність до антиципації, тобто випереджального прогнозування оптимальних внутрішньо-колективних контактів між учнями класу; вміння створювати на уроці атмосферу творчого спілкування та позитивного настрою.

Соціальна компетентність містить характеристики педагога, який досяг високого рівня усвідомлення соціальних проблем та запитів, способів взаємодії з суспільством; вміння знаходити інформацію і впевнено конструювати поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуваннями, сенсом життя і вимогами соціальної дійсності; вміння робити вибір, брати на себе відповідальність, формування засобами предмета патріотичних почуттів, поваги до історії, традицій українського народу тощо.

Психолого-педагогічна компетентність охоплює володіння психолого-педагогічною діагностикою; вміння здійснювати індивідуальну роботу на основі результатів педагогічної діагностики, виявляти особистісні особливості школярів, визначати і враховувати емоційний стан людини, грамотно вибудовувати взаємовідносини з колегами, учнями, батьками.

Прогнозувально-рефлексивна компетентність включає вміння конструювати траєкторію розвитку школяра, здійснювати індивідуальний розвиток учня; вміння технологічно прогнозувати, конструювати, планувати хід навчально-виховного процесу; прогнозувати розвиток як учнівського колективу загалом, так і кожного учня зокрема.

Аутопсихологічна компетентність передбачає вміння усвідомлювати рівень власної професійної діяльності, своїх спеціальних, методичних і комунікативних спроможностей, потенціалу; вміння бачити недоліки у професійній діяльності; бажання самовдосконалюватись; визначати завдання та траєкторію для власної самоосвіти й самовдосконалення.

Інформаційно-технологічна компетентність передбачає вміння і навички роботи з ІКТ; застосовувати раціональні прийоми пошуку, аналізу, адекватного

відбору, систематизації, використання інформації; самостійно створювати різноманітні тестові завдання; враховувати дидактичні принципи, закономірності, способи, форми організації навчального процесу для його оптимізації на основі комп'ютеризації; дохідливо й чітко викладати навчальний матеріал з огляду на специфіку предмета, суб'єктний досвід школярів, рівень їхньої підготовки, життєвий досвід і вік; уміння перебудовувати за необхідності план і хід викладу навчального матеріалу.

Управлінська компетентність включає володіння вчителем методами, прийомами організації власною діяльністю та ефективною діяльністю учнів, класу в урочній та позаурочній видах діяльності; управління процесом засвоєння учнями знань; визначення цілей навчальної діяльності, отримання інформації про рівень досягнення цілей діяльності; уміння здійснювати коригувальний вплив на способи навчальної діяльності.

Кооперативна компетентність (компетентність у спільній творчості) передбачає здатність педагога продуктивно й гармонійно організовувати навчальну взаємодію у напрямку спільної мети за такими напрямками: 1) „учитель – учитель”, „учитель – колеги”, „учитель – педагогічний колектив”, „учитель – шкільне методичне об'єднання”, „учитель – районне методичне об'єднання”; 2) „учитель – учень”, „учень – учень”, „учень – група учнів”, „учень – клас”, „учень – шкільний колектив”; 3) „учитель – шкільний психолог”, „учитель – соціальний педагог”, „учитель – батьки учнів”, „учитель – громадськість” тощо.

Полікультурна компетентність містить знання педагогом культурних, національних надбань, менталітету представників різних національностей, досягнень та звершень українського народу; толерантне ставлення до культури і традицій представників інших народів.

Валеологічна компетентність забезпечує організацію здорового способу життя у фізичній, соціальній, психічній та духовній сферах, організацію власної праці й впровадження, реалізацію здоров'язбережувальної функції розвитку учнів, тобто забезпечення належних умов для нормальної життєдіяльності школярів.

Загальнокультурна компетентність передбачає досягнення високого рівня розвитку у суспільному, професійному й духовному житті; освіченість у галузі викладання предмета, високої ерудиції та культури поведінки.

На наш погляд, доцільно визначити низку умов, що стимулюють професійне зростання вчителя й підвищення рівня його професійної компетентності:

- позитивний духовно-моральний імідж навчального закладу: сприятливі, інноваційно-творчі умови роботи; акцент на інноваційному, творчо-пошуковому компоненті методичної діяльності; особистісно-зорієнтована методична підтримка діяльності вчителя;
- довіра у колективі, можливість експериментувати, виявляти творчу ініціативу;
- налагоджена система методичної підтримки вчителя;
- любов до педагогічної професії, дітей;

- потреба у самовдосконаленні, зокрема в самореалізації та самостверженні; можливість отримати визнання у колективі;
- систематична самоосвітня діяльність вчителя;
- навчання на курсах підвищення кваліфікації;
- участь у проектах, конкурсах, фестивалях, конференціях, семінарах, педагогічних майстернях, роботі методичних об'єднань, творчих груп тощо;
- позитивний приклад і вплив учительського середовища;
- об'єктивна оцінка праці, об'єктивний контроль, атестація;
- моральне й матеріальне стимулювання.

Висновки. Враховуючи актуальність і важливість досліджуваної проблеми вважаємо, що подальшого науково-теоретичного осмислення та практичного втілення потребують шляхи, методи та форми формування професійної компетентності майбутнього педагога у період навчання у ВНЗ.

Аналіз моделі професійної компетентності та умов, що стимулюють професійне зростання педагога дають можливість більш цілісно вивчити процес удосконалення професійно-педагогічної майстерності вчителя, розглянути освітню ситуацію в різних аспектах та ракурсах, визначити цілі та завдання, відповідно до яких має відбуватися процес підготовки педагога, а самому ж учителю – визначити власний рівень професійної компетентності, створити індивідуальну траєкторію професійного зростання, спрогнозувати програму самотворення, саморозвитку та самореалізації, оскільки професійна компетентність учителя – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя: монография / Красноярский Гос. университет / В.А.Адольф. – Красноярск: КрГУ, 1998. – 286 с.
2. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія / Г.В.Беленька. – К.: Світич, 2006. – 304с.
3. Педагогічна майстерність: підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 286 с.
4. Професійна освіта: словник: навч. посібник / уклад. С.У.Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
5. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С.О.Скворцова // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – С. 93-94.

АНОТАЦІЯ

Біляковська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності. У статті узагальнені теоретичні положення щодо сутності поняття „професійна компетентність”. Визначені та проаналізовані структурні компоненти професійної компетентності вчителя.

Ключові слова: професійна компетентність, модель професійної компетентності, педагогічна діяльність.

АННОТАЦІЯ

Бияковская О.О. Профессиональная компетентность учителя как составляющая эффективной педагогической деятельности. В статье обобщены теоретические положения сущности понятия «профессиональная компетентность». Определены и проанализированы структурные компоненты профессиональной компетентности учителя.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, модель профессиональной компетентности, педагогическая деятельность.

SUMMARY

Bilyakovska O. Teacher's professional competency as an integral part of the effective pedagogical activity. The author of the article generalizes theoretical basis which concerns the notion of the term "professional competency". She defines and analyses all the structural components of the teacher's professional activity.

Key words: professional competency, the model of professional competence, pedagogical activity.

УДК 371.315.6: 372.4

Ковшар О.В.

РОЗВИТОК ПРОЦЕСУ НАСТУПНОСТІ В СУЧАСНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ТА ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Постановка проблеми. В Законі „Про освіту” та Державній національній програмі „Освіта” підкреслюється, що саме наступність дитячого садка і школи одна з необхідних умов безперервної освіти, яка певною мірою має забезпечувати єдність, взаємозв'язок мети, змісту, методів, способів, організаційних форм навчання і виховання, з урахуванням вікових особливостей дітей.

Проблема наступності бере витоки з праць відомих філософів і педагогів Стародавнього Риму (Корнелія Тацита, Марка Фабія Квінтіліана), епохи середньовіччя (Томаса Мора, Мішеля Монтеня, Томмазо Кампанелли), авторів літературних і педагогічних трактатів Київської Русі (Володимира Мономаха „Повчання Володимира Мономаха дітям”, Іларіона Київського „Домострой”, Кирило Туровський „Статути братських шкіл” та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми наступності зробили: П.Р.Атутов, Л.К.Калашников, Б.Ф.Райський, М.М.Скаткін, С.Г.Шаповаленко, А.А.Шибанов та ін. Цією проблемою опікуються й українські науковці: В.І. Бондар, С.У. Гончаренко, І.Є. Гнатенко, Р.С.Гуревич, А.М. Кухта, О.Г. Мороз, В.М. Мадзігон, Н.Г. Ничкало, П.М.Олійник, С.О.Сисоєва, В.О. Сухомлинський, Д.О. Тхоржевський, М.Д.Ярмаченко та ін.

Формулювання цілей статті. Завдання нашого дослідження окреслити історичний процес розвитку поняття наступність, його визначення в сучасній науці в методологічному значенні, в соціальному плані, в педагогічній сфері, в дидактичному розгляді.